

Az én-érzésről, az emberi lélek szeretőkéességéről és az elementáris világhoz való viszonyukról*

Mikor az emberi lélek tudatosan lép be az elementáris világba, kénytelen megváltoztatni néhány olyan képzetét, amit a fizikai világból nyert. Ha megfelelően megnöveli erőit, akkor képes is lesz ezekre a változtatásokra. Csak ha visszariad attól, hogy ezt megtegye, akkor foghatja el az az érzés, hogy az elementáris világhoz való belépésekor elveszti lába alól a biztos talajt, amelyre benső életét fel kell építenie. A fizikai világban megszerzett képzetek csak addig akadályozzák az elementáris világhoz való belépést, amíg pontosan olyannak akarjuk megtartani őket, amilyenek a fizikai világban megalkottuk őket. Pedig változatlan formában való megtartásukra semmi más oka sincs a léleknek, mint a *megszokás*. Természetes, hogy tudatunk, amely egyelőre *csak* a fizikai világgal él együtt, hozzászokik ahhoz, hogy képzeleteinek azt a formáját tartsa egyedül lehetségesnek, mely a fizikai világ alapján alakult ki. Ez nemcsak természetes, hanem egyenesen *szükségszerű*. Lelki életünk sohasem jutna el belső zártságához és szükséges szilárdságához, ha nem alakítana ki a fizikai világban egy olyan tudatot, amely bizonyos vonatkozásban merev, szigorúan kényszerített képzetekben él. Mindazok révén, amit a lélek a fizikai világgal való együttéléstől kap, képessé válik ezután arra, hogy az elementáris világhoz való belépésnél ne veszítse el önállóságát és önmagába zárt mivoltát. A lelki élet megerősítésére feltétlenül szükség van ahhoz, hogy az elementáris világhoz való belépésnél ez az önállóság ne csak mint öntudatlan lelki tulajdonság legyen meg, hanem tudatunkban is világosan meg tudjuk tartani. Ha a lélek túlságosan gyenge az elementáris világ tudatos átéléséhez, akkor elveszti önállóságát, amikor belép az elementáris világba, ahogyan egy gondolat eltűnik, ha túl gyengén vésődött lelkünkbe ahhoz, hogy határozott emlékként éljen tovább. Ilyenkor a lélek valójában egyáltalán nem tud az érzékfeletti világhoz tudatosan belépni. Az a lény, aki benne él és akit a „Küszöb Órének” nevezhetünk, visszaveti a fizikai világba, valahányszor kísérletet tesz arra, hogy belépjen az érzékfeletti világba. És ha ilyenkor mégis „beleköstolt” egy kicsit ebbe a világba, úgy hogy mikor visszasüllyed a fizikai világba, tudatában megtart valamit az érzékfeletti világból, ez a másik világból származó zsákmány gyakran zavarossá teszi képzetvilágát. – Ilyen zavarosság semmiképpen sem fordulhat elő, ha kellőképpen kifejlesztettük azt az egészséges ítélőképességet, amelyre a fizikai világban tehetünk szert. – Az ítélőképesség megerősítése azt eredményezi, hogy a lélek helyes viszonyba kerül az érzékfeletti világok folyamataival és lényeivel. Ahhoz, hogy tudatosan élhessünk ezekben a világokban, a lélek olyan ösztönös hajlamára van ugyanis szükség, amely a fizikai világban nem bontakozhat ki olyan mértékben, mint ahogy az érzékfeletti világokban fellép. Ez a hajlam abban áll, hogy *átadjuk magunkat* annak, amit átéltünk. Bele kell merülnünk az élménybe, *eggyé* kell tudnunk válni vele, mégpedig olyan mértékben, hogy magunkat saját lényünkön kívül lássuk, és a másik lényben benne érezzük. Saját lényünk *átváltozik* abba a másik lénybe, akit átélünk. Ha nincs meg bennünk ez az átváltozó képesség, akkor semmiféle valóságos élményünk sem lehet az érzékfeletti világokban. Mert itt minden átélés azon alapul, hogy tudatosítjuk magunkban: most átváltoztál egy bizonyos meghatározott módon, vagyis együtt élsz egy lényel, amely saját természete szerint a tiedet „ily módon” változtatja át. Önmagunknak ez az átváltozása, ez a beleérzés más lényekbe, ez az érzékfeletti világokban való élet. Azáltal, hogy beleéljük magunkat ezeknek a világoknak a lényeibe és folyamataiba, azáltal ismerjük meg őket. Így vesszük észre, hogy az egyik lényel valamilyen tekintetben rokonságban állunk, egy másiktól saját természetünknel fogva távolabb állunk. A lelki élményeknek olyan árnyalatai lépnek fel, amelyeket – különösen az elementáris világra vonatkozóan – szimpátiáknak és antipátiáknak kell neveznünk. Az elementáris világ valamely lényével vagy folyamatával való találkozásnál például azt érezzük, hogy lelkünkben egy olyan élmény jön létre, amit szimpátiának nevezhetünk. Ebben a szimpátia-élményben ismerjük meg az elementáris lény vagy folyamat természetét. De ne gondoljuk, hogy a szimpátia és antipátia

* R. Steiner: *A szellemi világok küszöbe*. GA 17. Székely György fordítása

élményeinél bizonyos értelemben *csak* erősebb vagy gyengébb szimpátiáról illetve antipátiáról beszélünk. Az elementáris világban a szimpátiákat és antipátiákat nemcsak erősségük szerint kell megkülönböztetnünk, hanem úgy is, ahogyan a fizikai világban például a színeket különböztetjük meg egymástól. Mint ahogy a fizikai világ sokszínű, ugyanúgy átélhetünk egy sokféleképpen szimpatikus vagy antipatikusan elementáris világot. Itt még azt is figyelembe kell vennünk, hogy az „antipatikusanak” az elementáris világban *nincs meg* az a mellékíze, hogy bensőleg elfordulunk tőle; itt az elementáris lény vagy folyamat antipatikusan volta egyszerűen csak azt a tulajdonságát jelenti, amely úgy viszonylik egy másik lény vagy folyamat szimpatikus voltához, mint a fizikai világban például a kék szín a piros színhez.

Azt mondhatnánk, hogy az ember egy „érzékszervet” ébreszthet fel étertestében az elementáris világ számára. Ez az érzékszerv képes arra, hogy szimpátiákat és antipátiákat észleljen az elementáris világban, mint ahogy a szem színeket, a fül hangokat észlel a fizikai világban. És ahogy a fizikai világban az egyik tárgy piros, a másik kék, úgy sugároz az elementáris világban az egyik lény ilyenfajta szimpátiát, a másik olyanfajta antipátiát a szellemileg látó felé.

Az elementáris világnak ez a szimpátiák és antipátiák útján való átélése megint csak nem olyan valami, ami csupán az érzékfeletti látásra ébredt lélek számára következik be; minden emberi lélek számára *állandóan* adva van, az emberi lélek mivoltához tartozik. Csak a mindennapi lelki élet keretében nem fejlődött ki az ember éterikus mivoltáról való tudás. Az ember magában viseli étertestét és ennek révén százszorosán összefügg az elementáris világ lényével és folyamataival. Életének egyik pillanatában ilyen és ilyen módon, a másik pillanatban megint más módon szövődik bele szimpátiákkal és antipátiákkal az elementáris világba.

A lélek azonban mint éterikus lény nem lehet állandóan úgy, hogy benne a szimpátiák és antipátiák világosan és határozottan hassanak. Ahogy a fizikai világban váltakoznia kell az ébrenlétnek az alvással, ugyanúgy az elementáris világban is szemben kell állnia a szimpátiák és antipátiák átélésével egy másik állapotnak. A lélek visszavonulhat mindenfajta szimpátiától és antipátiától, és megteheti azt, hogy önmagában *csak önmagát* éli át, csak saját létét figyeli, csak azt érzi át. Ez az átérés olyan erőssé válhat, hogy ezt már „saját mivoltunk akarásának” nevezhetjük. A lelki élet olyan állapotáról van itt szó, amit azért nem könnyű leírni, mert tiszta, őseredeti mivoltában semmihez sem hasonlítható a fizikai világban, csak a lélek erős, tiszta énérzéséhez. Az elementáris világban úgy írhatjuk le ezt az állapotot, hogy a lélek azzal a szükségszerűséggel szemben, hogy átadja magát a szimpátia és antipátia élményének, úgy érzi: kizárólag *csak* a magam számára, *csak önmagamban* is *akarok* lenni. Bizonyos fajta akaratkifejtés segítségével kiszakíthatja magát a lélek az elementáris szimpátia és antipátia élményeknek való odaadás állapotából. Ez az önmagunkban való élés bizonyos tekintetben az alvásállapot az elementáris világban, míg az ébrenlét az, amikor átadjuk magunkat az ottani folyamatoknak és lényeknek. – Mikor az ember lelke ébren van az elementáris világban és kifejleszti az arra irányuló akaratot, hogy önmagát élje át, vagyis érzi, hogy szüksége van az „elementáris alvásra”, ezt elérheti, ha teljes mértékű énérzéssel visszatér a fizikai világbeli éber állapotba. Mert éppen az énérzéssel áthatott fizikai világbeli átélés az elementáris alvás. Abban áll, hogy a lélek kiszakítja magát az elementáris élményekből. Szó szerint igaz, hogy az érzékfeletti tudat számára a léleknek a fizikai világban való élete szellemi alvás.

Mikor *helyesen kifejlesztett* szellemi látása révén az ember felébred az érzékfeletti világban, megmarad tudatában a fizikai világbeli élmények emlékezete. Ennek az emlékezésnek meg kell maradnia, különben a szellemi-látó-tudatban benne volnának ugyan a többi lények és folyamatok, de nem volna meg benne saját lénye. Az embernek nem volna tudomása önmagáról; nem ő maga élne szellemileg, hanem a többi lények és folyamatok élnének lelkében. Ha ezt meggondoljuk, megértjük, hogy a szellemi látás helyes módon való kifejlesztésénél nagyon fontos az erős „énérzés” kialakítása. Ezzel az énérzéssel egyáltalán nem olyasvalamit fejlesztünk ki, ami csak a szellemi látónál kerül a lélekbe, hanem

megismerjük azt, ami lelkünk mélyén mindig jelen van, de a fizikai világban folyó mindennapi lelki élet számára öntudatlan marad.

Az erős „én-érzést” nem az étertest adja, hanem a lélek, amely a fizikai testben éli át magát. Ha ezt az erős én-érzést nem viszi magával a lélek a fizikai világból a szellemi látó állapotba, akkor azt fogja tapasztalni, hogy még nincs eléggé felvértezve az elementáris világbeli élményekre.

Az emberi tudat számára fontos, hogy a fizikai világban a lélek én-érzése (én-élménye) meglegyen, de letompítva. Ez teszi lehetővé a lélek számára, hogy a fizikai világot, mint a legnemesebb erkölcsi erő, az *együttérzés* iskoláját élje át. Ha az erős én-érzés belenyúlna a lélek fizikai világbeli élményeibe, akkor a morális impulzusok és képzetek nem tudnának megfelelően kibontakozni. Nem teremhetnék meg a *szeretet* gyümölcsét. Az odaadást, az elementáris világnak ezt a természetes ösztönét, nem szabad egyenlőnek tekinteni azzal, amit az ember a szeretetben él át. Az elementáris odaadás azon alapul, hogy az ember *önmagát* éli át egy másik lényben vagy folyamatban; a *szeretet* mások átélése saját lelkünkben. Hogy ezt az átélést kibontakoztassuk, úgyszólván fátylat kell borítanunk a lelkünk mélyén meglévő én-érzésre (én-élményre), s ezáltal lelkünkben, melynek saját erőit letompítottuk, a másik lény örömet-bánatát érezzük: kicsírázik a szeretet, amelyből az emberek életében a valódi moralitás fakad. A szeretet az ember fizikai világbeli élményeinek legjelentősebb gyümölcse. Ha átéljük a szeretetet, az együttérzés mivoltát, azt találjuk, hogy a fizikai világban bennük éli ki magát a szellemiség a maga valódi mivoltában. Mondottuk, hogy az érzékfeletti világ mivoltához tartozik, hogy mássá változzunk át. Ha a szellemiség a fizikailag élő emberben úgy változik át, hogy letompítja az én-érzést és az szeretetként kel életre, akkor ez a szellemiség hű marad saját elementáris törvényeihez. Azt mondhatjuk, hogy érzékfeletti tudatával az emberi lélek a szellemi világban felébred; ugyanígy mondhatjuk, hogy a szeretetben a szellemiség ébred fel a fizikai világban. Ahol szeretet, ahol együttérzés rezdül a lélekben, ott a fizikai világot átható szellem varázsos lehetését érezzük. – Ezért a helyesen kifejlesztett szellemi látás sohasem tompíthatja az együttérzést és szeretetet. Minél helyesebb módon éli bele magát a lélek a szellemi világokba, annál inkább úgy érzi, hogy a szeretetlenség, az együttérzés hiánya magának a szellemnek a megtagadása.

A látóvá váló tudat egészen különös dolgokat tapasztal az előbb elmondottakkal kapcsolatban. Míg az én-érzés – amely azonban szükséges az érzékfeletti élményekhez – könnyen letompul, gyakran úgy viselkedik, mint az emlékezetünkben kialvó halvány gondolat, addig a gyűlölet, a szeretetlenség érzése, immorális hajlamok erős lelki élményekként jelennek meg éppen az érzékfeletti világokba való belépés után. Úgy állnak a lélek elé, mint meglevenedett szemrehányások. Iszonyú hatású képekké válnak. Hogy ezek a képek ne kínozzák, az érzékfeletti tudat gyakran úgy próbál magán segíteni, hogy olyan szellemi erőket keres, amelyek letompíthatják a képek okozta benyomásokat. Ezzel azonban olyan erőkké hatja át magát a lélek, amelyek a megszerzett szellemi látás ártalmára vannak. Elterelik a szellemi világ jó területeiről és a rosszak felé irányítják.

Másrészt viszont a valódi szeretet, az igazi jóakarát olyan lelki élmények, amelyek a tudat erőit abban az értelemben erősítik, ahogyan ez a szellemi látás bekövetkezéséhez szükséges. Ha azt mondjuk, hogy a léleknek előkészítésre van szüksége mielőtt az érzékfeletti világban tapasztalatokra tehet szert, hozzátehetjük, hogy az előkészítés sokféle eszköze az igazi szerető-képesség, a valódi emberi jóindulatra és együttérzésre való hajlam is hozzátartozik.

A túlságosan fejlett én-érzés a fizikai világban a moralitás ellen hat. A túl gyengén fejlett én-érzés azt eredményezi, hogy a lélekből az elementáris szimpátiák és antipátiák viharos erői közepette hiányzik a belső biztonság és a lezártág. Ezek csak akkor lehetnek meg, ha a – mindennapi élet számára ismeretlen – étertestbe eléggé erős én-érzés hat bele, az érzéki-fizikai átélésből. Valóban morális lelkület kialakításához azonban az szükséges, hogy ezt az érzést, habár szükség van rá, letompítsa az együttérzésre és a szeretetre való hajlam.